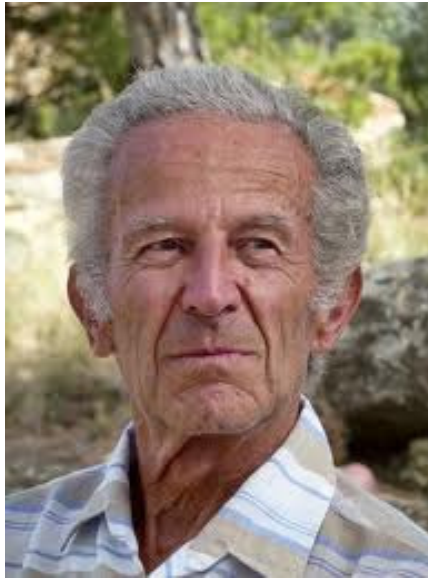

STUDIA MEDIAEVALIA CURT WITTLIN DICATA
MEDIAEVAL STUDIES IN HONOUR CURT WITTLIN
ESTUDIS MEDIEVALS EN HOMENATGE A CURT WITTLIN

ENTITATS COL·LABORADORES

Grup de recerca consolidat de la Generalitat de Catalunya SGR 2014-119
(2014-2016): «Cultura i literatura a la baixa edat mitjana» (NARPAN)

Grup de recerca de literatura catalana medieval
de la Universitat d'Alacant (LICATMED)

Grup d'investigació de la Universitat d'Alacant
«EXPLANAT: Recerques de llengua i literatura catalanes»

Projecte de recerca FFI2013-45931-P del Ministerio de Economía y Competitividad:
«La cultura literària medieval i moderna en la tradició manuscrita i impresa» (V).

Projecte de recerca FFI2014-52380-C2-2 del Ministerio de Economía y Competitividad:
«El contexto literario de las poesías de Ausiàs March»

Fundació Carulla

Institució de les Lletres Catalanes. Generalitat de Catalunya

University of Saskatchewan. College of Arts and Science

Universitat de València. Departament de Filologia Catalana

STUDIA MEDIAEVALIA CURT WITTLIN DICATA
MEDIAEVAL STUDIES IN HONOUR CURT WITTLIN
ESTUDIS MEDIEVALS EN HOMENATGE A CURT WITTLIN

Edició a cura de Lola Badia, Emili Casanova i Albert Hauf

INSTITUT INTERUNIVERSITARI DE FILOLOGIA VALENCIANA
«SYMPOSIA PHILOLOGICA», 25
Alacant, 2015

Studia mediaevalia Curt Wittlin dicata = Mediaeval studies in honour Curt Wittlin =
Estudis medievals en homenatge a Curt Wittlin / edició a cura de Lola Badia, Emili
Casanova i Albert Hauf. – Alacant : Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana,
2015. – 366 p. ; 23 x 17 cm. – («Symposia Philologica» ; 25)
Textos en català, castellà i anglés. – Inclou referències bibliogràfiques

ISBN: 978-84-606-8839-6

D.L. A 505-2015

1. Wittlin, Curt – Discursos, assaigs, conferències. 2. Literatura catalana – Anterior a
1500 – Història i crítica. 3. Català medieval (Llengua) – Història. I. Badia, Lola (1951-).
II. Casanova, Emili . III. Hauf i Valls, Albert Guillem. IV. Institut Interuniversitari de
Filologia Valenciana. V. Sèrie

821.134.1'04.09

811.134.1''04/14

Director de la col·lecció: Josep Martines

© Els autors

© D'aquesta edició: Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana
Universitat d'Alacant

Primera edició: juny de 2015

Portada: Llorenç Pizà

Il·lustració de la coberta: signatura de Curt Wittlin

Imprimeix: Quinta Impresión S. L.

ISBN: 978-84-606-8839-6

Dipòsit legal: A 505-2015

Cap part d'aquesta publicació no pot ser reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, ja siga electrònic, químic, mecànic, òptic, de gravació o de fotocòpia, sense el permís previ de l'editor.

PRÒLEG

Curt Wittlin, romanista format a l'escola de Basilea, és un dels millors coneixedors de la cultura medieval. Es tracta d'un estudiós estimat per les seues qualitats humanes i valorat públicament amb diversos premis i distincions atorgats per les principals institucions literàries i polítiques catalanes, com ara l'Institut d'Estudis Catalans, la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona o la Generalitat de Catalunya, que li va concedir la Creu de Sant Jordi. Ja és hora que els col·legues i amics de professió també expressem el nostre respecte i admiració per la seua llarga i fructífera trajectòria. Per això li oferim la present miscel·lània sobre temes de les especialitats que compartim amb la voluntat de mostrar fins a quin punt li estem agraïts i com, de fet, ens sentim beneficiaris dels seus ensenyaments.

En efecte, un nombre prou representatiu d'especialistes, vint-i-sis, cultivadors de la cultura medieval i moderna, hem volgut oferir un tastet del nostre treball, amb sentiment de gratitud, a la tasca d'en Wittlin, que a partir d'una completa formació grecollatina i una àmplia visió romanística fou pioner en molts aspectes, com en l'aprofitament de la informàtica per a estudiar les fonts, els temes i la llengua d'autors medievals: en especial, les concordances inèdites de l'obra de Roís de Corella, o el repertori d'expressions multinominals, o continuador excel·lent de l'escola canadenca en l'estudi de l'obra d'Eiximenis.

Wittlin, malgrat regir una càtedra de lingüística romànica dedicada especialment al francès a la Universitat de Saskatchewan, Saskatoon (Canadà), no perdé mai el contacte amb els territoris de parla catalana, dels quals es va enamorar a través del testimoni i passió de Germà Colón, venint a Barcelona i València contínuament i estudiant majoritàriament temes de cultura i llengua del nostre territori, com el *Tresor* de Guillem de Copons, traducció medieval de Brunetto Latini, el *Tirant lo Blanc*, la *Doctrina Compendiosa*, que atribueix a Ramon Soler, Antoni Canals o la primera traducció de la *Vida de Santa Caterina de Sena*. Encara

recordem com ens demanava que li microfilmàrem els manuscrits d'Eiximenis i d'altres, com aprofitava cada viatge de recerca per a impartir conferències i classes als professors i alumnes de les nostres universitats i compartir experiències i projectes, sovint inici i camí de noves investigacions i noves perspectives en la nostra ciència.

Voldriem, Curt, que prengueres aquesta miscel·lània d'estudis com un obsequi dels teus col·legues i amics que valoren la teua tasca, la teua aportació i la teua bonhomia, que et portava a enfrontar-te a qualsevol tema nou sense por ni dubtes. Estem segurs que et farà goig que siga editada en terres valencianes, en l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, a les quals tu tantes contribucions has fet, acadèmiques i personals, quan començares a venir en els anys 80, quan ací no teníem ni tradició ni especialistes en la matèria que tu dictaves, que tantes inquietuds crearen. Una bona part dels col·legues que t'estimen no ha pogut contribuir a esta obra per altres compromisos previs, però hi ha volgut estar present des de la *Tabula Gratulatoria*.

En esta miscel·lània està representada tota la filologia catalana, la qual has divulgat pel món amb desenes de ressenyes i ponències en congressos, totes les universitats amb què tu t'has relacionat, les de dins (UA, UAB, UB, UdG, UJI, UOC i UV) i les de fora (Basilea, Binghamton, Toronto i Temple), i una bona part dels col·legues que més has estimat o amb qui més t'has relacionat.

Volem agrair de tot cor la col·laboració de les institucions, universitats, fundacions i projectes de recerca que han fet possible l'edició d'aquest volum, i, en especial, la de l'IIFV.

Per molts anys, amic i col·lega Curt, català de Basilea i suís de València.

LOLA BADIA
EMILI CASANOVA
ALBERT HAUF

EXPRESSIONS MULTIPLICATIVES EN TEXTOS CATALANS MEDIEVALS

L'obra llatina medieval *Facetus* «*Moribus et vita*» va ser escrita al segle XII, en dístics elegíacs. El seu objectiu és educatiu: s'hi recomanen diversos usos i costums considerats urbans (que és el que significa *facetus*); però al que s'hi dedica més espai és a l'educació sexual del jove adolescent, concretada en fórmules per a seduir amb èxit les donzelles.

Aquest *Facetus* va ser traduït per un anònim català també en vers, en noves rimades; per aquest motiu, el seu registre lingüístic es mostra com a occitano-català. En la meua edició d'aquest *Facet* n'he intentat una datació: és segur, per les seues solucions lingüístiques arcaïques, que aquesta traducció ja era feta a mitjan segle XIV. Però no és improbable que pugui remuntar-se a l'últim terç del segle XIII, i siga, per tant, coetània de l'obra de Cerverí de Girona (Cantavella 2013: 91-92).

El passatge rellevant per al propòsit d'aquest article pertany als consells de seducció. Aquests consells inclouen diversos models de parlaments, exposats de manera que el jove els pugui emprar per entendre la donzella, per enamorar-la. L'astuta adaptació-amplificació del *Facetus* que en fa el traductor català, presenta aquests parlaments com a salut d'amor. El salut d'amor és un gènere poètic en forma de carta, en què el trobador es dirigeix a la dama sol·licitant el seu amor. Per a escriure un correcte salut d'amor, hom havia d'aplicar les regles de l'*ars dictandi*, la tècnica o art de redactar epístoles (vid. Gambino & Cerullo 2009). Aquesta tècnica incloïa, necessàriament, la *captatio benevolentiae* abans de la *petitio*. Per tant, calia que, el que demanava, abans es guanyàs la confiança de la persona a qui es dirigia, lloant-la per predisposar-la favorablement a la gratificació amorosa que sol·licitava.

Així doncs, com que la tècnica de redacció d'epístoles venia perfecta per a demanar la correspondència amorosa d'una dona, no sorprendrà que el gènere del salut d'amor fos molt conreat dins la tradició trobadoresca.

Doncs bé; tal com indicava, el traductor del *Facet* es val del model salut d'amor per redactar parlaments que ensenyen a l'adolescent, per imitació, com enamorar una donzella. I, com que en tot bon salut d'amor hi havia una lloança de les virtuts de la dama, també al *Facet* es recomana que l'aprenent de seductor faça ús d'aquest recurs.

En un d'aquests parlaments en forma de salut d'amor, és on vaig trobar, mentre l'editava, un vers obscur, que assenyalé ací en cursiva:

Déus vo[s] saul, na rosa plazent!
 Rosa vos puix dir ni nomnar,
 car pus fresque sots, sens duptar,
 que la rosa al mes de may
 per lo matí, quant lo sol ray.
 Si eu avia lenga d'asser
 ja no us poria may retrer
 les grans laors qui en vós són,
 assò vos jur per tot lo món,
 que si tots los arbres del món
 aytant con tenen environ
 tornaven plomes verament,
 e la mar tinta exament,
 e les steles fossen mans,
e que fossen en quatre stants,
 e lo cel fos pergamí
 e fos paper, tot atressí
 no bastarien scriure de vós,
 na cors jansor, vostres lausors.
 (*Facet*, Cantavella 2013, vv. 1.113-31.)

Ací trobem, immediatament darrere la salutació, com correspon a l'inici d'un salut d'amor, la *captatio benevolentiae* a través de la *laudatio*: la donzella és especial, bellíssima; i el jove es presenta com a incapaç d'expressar totes i cada una de les lloances que ella mereixeria; per tant, ací es proposa a l'aprenent de seductor d'acudir al ben conegut tòpic de la inefabilitat: encara que tingués una llengua resistent al desgast (d'acer, v. 1.118), no seria capaç d'enunciar tots els mèrits de la donzella. I tampoc no podria ser exhaustiu a l'hora d'escriure'ls, encara que tots els arbres esdevinguessen plomes, tota la mar tinta, i mans de pergamí i de paper¹ tot el firmament (per sinècdoque les estrelles, v. 1126, tot i que a continuació s'explicita que hom es refereix al cel,

1. *Vid.* DCVB s.v. *mà*: «4. Conjunt de vint-i-cinc fulls de paper, o sia, la vintena part d'una reima. "Costa una mà de paper per obs de escriure", doc. a. 1359 (BSAL, vii, 89). "Mà de paper, ploma y tinter ella tenia", Spill 2589. "Per lo preu de set mans e miga de paper per als farons", doc. a. 1486 (Arx. Gral. R. Val.). Mà costera: cadascuna de les dues mans de paper que es posen una damunt i l'altra davall de la reima».

vv. 1128-29). He comentat en altre lloc aquesta coneguda hipèrbole medieval (Cantavella 2013: 146-47).

El vers obscur, «e que fossen en quatre stants» (v. 1.127) era, evidentment, una construcció multiplicativa: l'autor expressava que, encara que el nombre de mans de paper del firmament es multiplicàs per quatre, ni tan sols així bastaria tot aquest espai per a escriure les bondats de la dama.

El sentit era clar, però com estava construïda aquesta expressió? La paraula *stants*, en aquest context, no resultava coherent. Semblava un substantiu, ja que anava acompanyat pel numeral *quatre*. Certament, el DCVB ja registra l'accepció d'*estant* substantiu com a 'prestatge' en un text de finals del segle xv; però abans, no. A més, ací aquesta accepció substantiva, en relació a les estrelles, no tenia ni cap ni peus. Tanmateix, si es prenia en consideració l'ús medieval més usual d'*estant*, com a participi present, tampoc la frase no feia sentit, amb *quatre* referit a un adjectiu.

Vaig plantejar el cas al congrés de romanistes celebrat a València (el CILFR 2010); el millor lloc per a fer-ho, ja que immediatament vaig rebre les amables informacions de dos erudits romanistes. Tant Gilles Roques com Simone Ventura em van apuntar que s'havien trobat aquesta mateixa expressió en francès i en occità antics, respectivament; però amb *tants*, no amb *stants*.

El del *Facet* s'evidenciava, per tant, com un simple error de còpia; l'expressió correcta era, en realitat, *ser en quatre tants*, amb equivalència a *ser multiplicat per quatre*. El DCVB ens ho confirma:

tant:

- || 4. substantivat m., Quantitat indeterminada però considerada en proporció a una altra. *Dos tants*: el doble. *Deu tants*: el dècuple. *Mil tants*: mil vegades més. «La ha nostre Senyor multiplicada, que ual 11 tants que no faya en lo temps dels sarrains», Jaume I, Cròn. 124. «Roba que valega quatre tants com lo nòlit que hauer deu», Consolat, c. 83. «Aquells qui devien menar cent ballesters, ne menaren dos tants», Muntaner Cròn., c. 48. «E fer-vos-he mil tants pus ric | e més honrat que mai no fos», Metge Fort. 79.

Aquesta construcció multiplicativa està, com veiem, bastant documentada en textos de la primera època del català. No estranyarà, doncs, que la mateixa fórmula aparega en occità, coetàniament al *Facet*. Com avançava, el doctor Simone Ventura em va assenyalar amablement la presència d'aquesta construcció en el passatge següent de la traducció occitana del *De proprietatibus rerum* de Bartholomeus Anglicus (s. XIII), que ell havia editat:

Occità:

[23] De Bratena – Yzidori

- 1 Bratena es regio en Africa que pren nom de doas noblas ciutatz, de las quals una es dita Androme et l'autra Bizac. 2Aquesta es tan fertil que le sem getat en terra *leva cent tans o pres*.

Llatí:

XXIV De Braceana

Braceana regio est in Affrica, ex duobus oppidis nobilissimis est sortita vocabulum, ex quibus unum Andrometus vocatur, alterum vocatur Bizancium. Haec foecunda est glebis et oleis, cuius humus est ita pinguis ut, iacta ibi semina *in incrementa pene centesimae* fruges nascantur, ut dicit Isidorus libro 15. De Bragmantis quare infra in fine istius libri.

(Ventura 2010: 20)

La consulta de les dues grans bases lèxiques del català antic, *CICA* i *DCTA*, que han augmentat molt els seus recursos en els últims anys, ens permet comprovar l'ús d'aquesta expressió multiplicativa. Així, destriant els testimonis de *tants* que ens ofereix el *DCTA*, trobem aquests exemples de l'expressió multiplicativa, de Jaume I i Llull a Joanot Martorell:

023.0023.12 plorar. Si per dues rahons deig plorar, adoncs *dos tants* me cové plorar; si no plor, pus rahó o BQ (*Blaquerna*)

124.12.05 ans la ha Nostre Senyor multiplicada, que val *·ii·tants* que no faïa en lo temps dels sarraïns. Cr (*L Feyts*)

537.12.08que ·ns ho demanàs, ans nos en devia lexar *·iii·tants*. mas que nós carta no faríem de novel que Cr

360.09.04 en lo regne de València, que ·n pendria menys *·v·tants* que no valia aquel loch. e fo la avinença Cr

199.15.06 estre, bon loch és Torres Torres; mas més val *·vii·tants* aquest loch que Torres Torres, e serà major Cr

4.343.01.23.07 de=la nostra ge*n*t hauem perduda: e ells són ·x· *ta*n*ts* més q*ue* nosaltres vsaré de mos remeys. Tb (*Tirant*)

El *CICA*, d'altra banda, ens permet afegir aquest altre cas:

un poch de plaer que·m faïst lo·t guardonaré *en cent tants*,e jo posaré la mia ànima per la tua (*Recull d'exemples i miracles ordenat per alfabet*).

La que acabe de comentar és una entre diverses expressions lingüístiques de multiplicació emprades en català medieval. A continuació, pararem esment en una altra, present en textos del segle XIV en avant, i molt habitual, com veurem.

Vaig trobar fa molts anys aquesta expressió multiplicativa, per primera vegada, a la *Vita Christi* d'Isabel de Villena, al passatge següent:

(A) E la Senyora, hoynt açò, plegà les mans e dix: «Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulans in veïis ejus.» Volent dir: «O, Senyor! ý benaventurats seran tots

aquells qui atenyeran la temor vostra, car aquells iran per les carreres vostres imitant les vostres petjades, leixant e avorrint totes coses per amor vostra, als quals vós, magnànim Senyor, direu: «Vos qui reliquistis omnia et secuti estis me, *centuplum acciepietis et vitam eternam possidebitis*», prometent a tots aquells qui per amor vostra leixaran les coses terrenals, que per la liberalitat vostra *seran a cent doblaries satisfets* e infinitament contentats dels seus treballs e finalment posseiran la vida eterna. (Capítol 7; Miquel i Planas 1916-1918, 1, 42, r. 1.215.)

«A cent doblàries» tradueix, doncs, el *centuplum* del passatge evangèlic citat, essent, per tant, una expressió multiplicativa significant ‘multiplicat per cent’. Aquesta construcció es forma amb la paraula *doblàries* precedida d’una preposició (habitualment *a*, però de vegades *en*) més el numeral indicador de la xifra per la qual es multiplica.

Considerem l’obra d’Isabel de Villena començada a escriure no abans de mitjan segle xv. Hi ha, però, una sèrie de casos previs conservats, que observarem a continuació:

- (B) Capítol VIII. Del menyspreu daquest mon. Germana molt cara oges Jhesu-Crist que diu en lo seu Evangeli tota persona que desrenclira casa o pare o mare o germans o sors o fills o camps per lo meu nom *en cent doblaries* lo reebra e posseira la vida eternal. Molt es a nos profitosa cosa desrenclir totes coses terrenals per amor del nom de Deu per tal que puscam reebre dell los seus bens celestials. (*Carta de Sant Bernat a sa germana*, traducció d’Antoni Canals, Bofarull 1857, 453.)
- (C) ...un bisbe preÿcave una veguade e deylie que aquels qui donaven ço del lur als pobres, que déus los o tornave *en cent dobleries*. (*Recull d’exemples*, exemple 261: «Miracle i eximpli de .i. hom rich qui havie ffills e donà tots sos béns en almoyna als pobres», Ysern 2004, 1, 343, r. 6.)
- (D) ...no ten solament havie haüt guardó en l’altre món [98r] dels béns seus que havie donats al bisbe per donar als pobres, ans *a les cent doblaries* ne havia haüt guardó e glòria celestial. (*Ibid.* r. 17.)
- (E) Miracle con Déus dóna guardó *a les vint doblaries* de ço que hom dóna en almoyna als pobres. (*Ibid.* exemple 250: 1, 335, r. 21. Un cert aclariment quantitatiu pot trobar-s’hi més avall, a les rr. 32-33: «Lo Senyor meu te tramet aquests .xx. sols [*i.e.* ‘sous’] per los .xii. diners que donist al seu pobrelet».)
- (F) E no res menys, que, axí en vós fer lexes e almoynes a la dita reemçó de catius, com en induir altres degudament a fer aquelles, vullats ésser affectuoses e diligents, per reverència de Déu e per caritat. Car sapiats que aquesta és de les majors obres de caritat que christià pot fer, consideran les afliccions grans e los perills molts, axí de renegar de la fe com altres, que sostenen e en què estan los catius christians en poder de sarraïns, axí com la discreció vostra e de cascun christià pot considerar, esperant per açò assenyalat guardó de nostre

Senyor, qui és *reguardonador de tot bé a cent doblàries*. (*Epistolari de la València medieval*, carta 126, de 27 de març de 1399, dels jurats de València als prohoms d'aquesta ciutat, sobre recaptació per al rescat de captius dels pirates sarraïns; Rubio Vela 2003: 1, 261 rr. 25-26.)

- (G) E no és dubte que, de açò que de bé hi farets e procurarets, no hajats *remuneració en més de cent doblàries*. E a nosaltres ne farets plaer molt singular e us ho grahirem sobergament. (*Ibid.* Carta 114 de 21 d'abril de 1410, dels jurats de València als jurats de Xàtiva, demanant a aquesta ciutat de contribuir a la recaptació d'almoines per construir una torre que protegisca dels pirates la gent de la Gola de l'Albufera; Rubio Vela 2003: 1, 243 r. 32.)

Com he indicat, les mostres F i G provenen de l'edició de Rubio Vela. Aquest estudiós hi reconeix un sentit multiplicatiu, i al glossari dóna com a significat de *doblària* 'doblament de quantitat' (*ibid.*, 382).

Hom podrà advertir que tots els exemples de *doblàries* vists fins ara tenen com a referent últim el mateix passatge evangèlic, reportat a Mateu 19, 29 («I tot el qui hagi deixat cases, o germans, o germanes, o pare, o mare, o fills, o camps, a causa del meu nom, en rebrà cent vegades més i tindrà en herència la vida eterna»), i a Marc 10, 29-30 («Jesús va respondre: 'Us asseguro que no hi ha ningú que hagi deixat casa, o germans, o germanes, o mare, o pare, o fills, o camps, per causa meva i de l'evangeli, que no rebi cent vegades més ara, en aquest temps, en cases, germans, germanes, mares, fills i camps, amb persecucions, i, en el temps futur, la vida eterna'») (Montserrat 2009).

Per tant, podria considerar-se que aquesta expressió només fos aplicable als textos que tinguessen com a font el dit passatge evangèlic. Per descartar-ho, a continuació oferiré d'altres mostres sense cap referent religiós:

- (H) Item, ordona la dita Cort que per tal com en lo Principat de Cathalunya e en les altres terres del senyor rey on corre moneda barchinona han gran fretura de la dita moneda e la dita terra nes fort minue, que sia feta inhibició general per tots los regnes e terres del senyor rey deça mar e en lo regne e ylles de Mallorques, que neguna persona de qualque condició sia no traga, ni gos traure, ni faça traure moneda barchinona axí croats com menuts dels dits regnes e terres del dit senyor rey deça mar e del dit regne de Mallorques, sots pena de cors e d'aver, en la qual pena tots aquells qui contrafaran sien encorreguts sens tota merçè. Açy emperò sie entès si la dita moneda que traurien sobre pujave quantitat de xx sòlidos barchinones. E encara ultra açò pach en x *doblaries* aytanta moneda com ultra los dits xx sòlidos traurà. (*El llibre de les monedes de Barcelona*, Tréton 2009, 147, corresponent al «Document 43, de 21 d'abril de 1365: Capítols de cort referents a l'emissió d'una partida de florins d'Aragó. Es proclamarà que aquests circulen amb el valor d'onze sous barcelonesos, i que els canvistes no poden donar-ne menys de deu sous i onze diners ni més d'onze sous. La Cort prohibeix a tothom de sortir del regne amb més de vint sous de moneda barcelonesa, croats o menuts».)

És a dir, la multa per evasió de capitals serà la xifra evadida que ultrapasse el màxim permès de vint sous, multiplicada per deu.

- (I) De la roba que anava pera tenyir no podien cobrar més que'l dret de tintes. Ni podien exigir més indebitament del que estava disposat per Capítols de Cort, sots dita pena per cada vegada, ultra de haver de restituir al amo lo indebit, y ultra de *les quatre doblaries* que disposen los Capítols de Cort; y axi mateix maná'l dit Consistori sots pena de cinch centes lliures que no poguessen rearrendar taula alguna particular, sinó era que rearrendassen tota una Collecta per enter. (Bové, *Institucions de Catalunya*, 1895, 103 r. 6.)

Ací, la multa correspon a la restitució de la quantitat apropiada indegudament, més el resultat de multiplicar aquesta mateixa quantitat per quatre. El mateix cas trobem a continuació:

- (J) Item, que si alguns cullidors, ò arrendadors, ò qualsevol altres leuadors dels drets de las generalitats exigien, ò extorquien indegudament contra los capitols del present arrendament, ò en altra manera, hagen, è sien tenguts de restituir à la part de la qual hauran indegudament exigit, ò extorquit la quantitat extorta ab quatre tants de pena. E si han presa alguna cosa, que no sia quantitat, hagen à restituir aquella, è la extimatio, ò valor daquella à *quatre doblaries* aplicadores à la part de la qual hauran extorquit indegudament lo dit dret». (*Libre dels quatre senyals del General de Cathalunya*, 1634, 90.)
- (K) Encara aquest matí jo llegia a les ordenances palatines de l'any 1344, en les quals es fa el mestre racional, que era un home que no solament vigilava la recaptació, la gestió i l'administració dels béns de la monarquia catalana, sinó que, a més a més, als que feien frau els podia posar *una sanció que se'n deia d'onze doblàries*, que era una sanció en què havia de tornar la quantitat defraudada, més deu vegades allò defraudat. Això, si ja ho feien a l'edat mitjana, jo diria que avui el que tenim no és res, comparat, perquè no hem progressat, perquè no hem aprofundit en la democràcia. (Reportació de la intervenció oral del diputat per icv Josep Lluís López Bulla al Parlament de Catalunya: López Bulla 2002, 16 col. 2.)

Com es pot comprovar, en tots els casos presentats, *doblàries* té indubtablement un sentit multiplicatiu, que es perllonga més enllà de l'edat mitjana, com mostra el text J, corresponent a la primera meitat del segle xvii (però que continua lleis que es remunten a temps antics). A més, i amb la sola exclusió de les reportacions indirectes (I, redacció del comentador del segle xix, i K, reportat oralment i de segona mà), la fórmula multiplicativa es manté amb poques variants: preposició (*a* o *en*) + (les) numeral + *doblàries*.

Vegem què diu d'aquesta paraula el DCVB:

doblària f. || 1. ant. Mesura o quantitat equivalent a una altra que es pren com a unitat; cast. *tanto*, *vez*. Tota persona que derrenclirà casa o pare... per lo meu

amor, en cent doblàries lo reebrà e posseirà la vida eternal, Canals Carta, c. 8. Tots aquells qui per amor vostra leixaran les coses terrenals, que per la liberalitat vostra seran a cent doblàries satisfets, Villena Vita Chr., c. 7. Déus dóna guardó a les vint doblàries de ço que hom dóna en almoyna als pobres, Eximplis, i, 225. || 2. Gruix; qualitat de gruixat o doble (or., occ., bal.); cast. *grueso, grosor*. «Quina doblària té aquesta paret!». Las teuladas tenian un caramell de gel qui penjave de les canals de doblària del bras, doc. a. 1726 (Hist. Sóller, i, 152). Fon.: dubblària (Cardona, Solsona); doblària (Andorra, Tortosa); doblàrie (Tremp, Ll. Falset, Gandesa); doblària (Inca). Etim.: derivat de *doble*, amb el sufix *-ària* indicador de mesura (com *llargària, amplària*, etc.).

Doblària com a 'gruix' (accepció 2) és significat encara viu. Però és la primera accepció la que ens interessa ací, exemplificada en els passatges A (Villena), B (Canals) i E (un dels del *Llibre d'exemples ordenats per alfabet*). La definició hi queda potser poc específica («Mesura o quantitat equivalent a una altra que es pren com a unitat»), però la subsegüent traducció al castellà no deixa dubtes: *tanto*, i sobretot *vez*, són ben susceptibles de ser emprats per a expressar la multiplicació. També ens ajuda el francès, on, encara avui dia, hom multiplica emprant *fois*: «Quatre fois cinq font vingt», per exemple.

D'altra banda, la cerca de *doblària* al DECLC ofereix una amenitat coromniana: hi ha l'entrada *doblària*, que refereix el lector a *dos*. Tanmateix, dins la llarga entrada *dos* (vol. 3, 191-194) no he estat capaç de trobar res de res de *doblària* (i no s'esmenta la paraula en la llista final de derivats). D'altres mots similars, però, hi ajuden a il·luminar el sentit multiplicatiu de *doblària*. Així, trobem a *redoblar*:

c. 1460, JRoig: 'lo parentat / nostra amistat / *redoblar*', *Spill*, 6437], sovint quasi només indica augment o reiteració: 'son pare ya l'esperava - ab un bastó a cada mà: / ya li venta garrotada, - ya li'n torna a *redoblà*' (romanç reco. en el Gironès, MilàF Romllo. 316c). (DCELC, 3, 193, col. 2 rr. 25-31.)

Tant 'augment' com 'reiteració' són sentits útils a la intenció multiplicativa, en un verb que comparteix lexema amb *doblàries*.

També pot ser d'interès, a la mateixa entrada, aquest altre passatge referit a *doblegar*:

Com que *doblegar* ja havia de ser (com hem vist) ben usual des d'abans del s. XIII, fou posat en especial relació amb *plegar* (amb el significat del qual coincidia més que amb el de *doble* i *doblar*), i sentit com una espècie de derivat de *plegar* (i *doble* de *plec*). (DCELC, 3, 193 col. 2 r. 60 - 194, col. 1, rr. 1-5.)

El que és significatiu, per a la comprensió de *doblàries* com a element de multiplicació, és l'associació d'aquest lexema *dobl-*, ací indicat a través de la paraula *doblegar*, amb *plegar*, que ve de *plicare*, emprat, precisament, en la

fórmula de multiplicació llatina (per exemple en *centuplicare* i *centuplum*, que trobàvem al passatge evangèlic vist abans).

Si ens n'anem ara a les bases de dades, el *DCTA* ens proporciona de *doblàries* les mostres D i E vistes més amunt; el *CICA*, les mostres F i G.

Un últim detall ens queda per considerar pel que fa a aquest ús: era pronunciada la paraula *doblàries*, o bé *doblaries*? Com hem vist, el *DCVB* ens dona la paraula com a derivada de *doble*, «amb el sufix *-ària* indicador de mesura (com *llargària*, *amplària*, etc.)», i sense dubte és esdrúixola la pronunciació, encara viva, de l'accepció 2, 'gruix'. Però, ¿i la paraula en l'altra accepció, la que ens interessa? ¿Podria haver estat pronunciada plana, *doblaries*? Hi ha un cas al *Recull d'exemples* que ens fa preguntar-nos-ho: al passatge C vist abans, el copista del manuscrit escriu *dobleries*, amb *e*. Si preniem aquesta grafia com a indicativa d'una vacil·lació en el vocalisme fonètic àton característica del català oriental (la varietat del copista), hauriem d'entendre que la síl·laba tònica en fos una altra, i d'ací, deduir-ne una pronunciació plana.

Diversos motius em fan ser reticent a la hipòtesi d'una pronunciació plana. En primer lloc, el copista del manuscrit que ens conserva el *Recull d'exemples* no és, precisament, un model de sistematicitat, i, lluny de cometre sols errors de vacil·lacions vocàliques, comet tota mena d'errors de còpia; dins d'això, en el cas de la paraula comentada, només una de les tres aparicions (C, D i E) presenta *dobleries* amb *e*. Per tant, aquesta única ocurrència podria no deure's més que a pur error de còpia sense justificació vocàlica; per exemple, per interferència amb el molt habitual mot *doble*.

Un segon motiu per a ser escèptics respecte de la possibilitat d'una pronunciació plana és el fet que aquest cas és únic, també, en el conjunt de mostres que he registrat ací. Fins i tot si descomptem les reportacions indirectes i posteriors I i K, trobem encara vuit casos de grafia *doblaries* i no *dobleries*.

Un tercer motiu s'afegeix a aquest: que l'existència de la paraula *doblers*, d'idèntica etimologia, evidencia una derivació de *doble* amb la tònica immediatament darrere el radical *dobl-*. El *DCVB* ens mostra com *doblers* era paraula molt emprada, amb quatre accepcions medievals.

Fins ara he presentat ací dos usos multiplicatius medievals: el primer, arcaic; el segon, amb abundants exemples des del segle XIV fins al XVII.

L'últim cas que voldria tractar és un ús multiplicatiu en Ausiàs March que ha complicat la vida als successius editors de la seua obra. Es tracta del vers 30 del seu poema 1, «Així com cell qui en lo somni es delita». Els manuscrits més antics que conserven aquest poema (absent a F), en presenten les grafies següents:

Dobles la fany apres dun poch repos (ms. N).

Dobles la ffany apres dun poch repos (ms. A).

Els dos representen la grafia habitual del passatge. Sols el ms. *K* ofereix, entre els antics, aquesta variant:

Doblas la fany apres dun poch repos.

La intel·lecció del passatge no està en dubte: és evident que la veu poètica remarca que el seu patiment es fa dues vegades més fort (després d'una estona de no pensar-hi). Però i la construcció? Quines paraules empra March ací?

Amadeu Pagès (1912-14: I, 187) va optar per transcriure «Doble-s l'afany après d'un poch repòs». Pere Bohigas (1952: 6) el va seguir, remarcant, en la manera de la desaglutinació, la intel·lecció de *doble* com a forma verbal pronominal de present de *doblar*, i per tant, implicant un error de còpia per *dobla*: «doble's l'afany après d'un poch repòs» (*idem* a Bohigas 2000: 77).

Aquesta solució (la implicació d'un error vocàlic *a* per *e*) pot semblar bastant natural a un editor de parla oriental. El primer occidental —valencià— que es va encarar amb el problema al segle xx va ser Joan Fuster, en la seua antologia regularitzada, i, malgrat la seua sempre excessiva humilitat filològica, i la seua admiració pels treballs de Bohigas, no va acceptar la interpretació prèvia.

La solució de Fuster és més simple: per a ell, *doble* seria el numeral multiplicatiu, no el verb: «*doble* és l'afany après d'un poc repòs» (Fuster 1959: 54).

Es tracta d'una proposta econòmica, que només suposa del copista l'usual acte de fondre dues paraules breus que acaben i comencen, respectivament, amb la mateixa vocal, i estalviar així temps i tinta. La interpretació anterior, en canvi, demanava suposar un error de còpia; la modificació d'una vocal que en l'original seria absent, ja que un parlant occidental com Ausiàs March mai no equivocaria les vocals àtones. I de fet, si la intenció de March hagués estat l'ús de la forma verbal reflexiva *dobla's*, per què el testimoni d'aquesta lectura hauria estat tan minoritari?

La interpretació de Joan Fuster resultava tan fàcil, tan simple, que fins i tot la va seguir qui podríem denominar el seu arxienemic, Joan Ferraté, en les edicions marquianes del 1979. Malgrat que, com és ben sabut i les hemeroteques testifiquen, el savi Joan Ferraté tenia l'hàbit de buscar la polèmica pública (i va polemitzar molt feroçment amb Fuster a propòsit de Carles Riba i Salvador Espriu), el fet és que, a l'hora d'editar March, Ferraté va seguir Fuster: «doble és l'afany après d'un poc repòs» (Ferraté 1979: 7).

Vicent Escartí va seguir també la lectura fusteriana, tant en la seua edició de 1993 (26) com en la refeta de 2010 (38). Manuel Rodríguez-Castelló va optar pel mateix en la seua interessant antologia anotada de 1998 (13).

Amb Fuster i Ferraté, doncs, semblava que el dubte respecte del passatge quedava ja superat. Tanmateix, l'antiga lectura verbal va retornar en les dues edicions de Robert Archer: l'antologia de 1989 (95) i l'edició completa del 1997 (I, 39): «*dobla's* l'afany après d'un poc repòs». Malgrat que Archer hi registrava en nota la lectura alternativa de Ferraté (que també es va aplicar amb sanya

contra l'investigador britànic), Archer no va explicar per què no l'acceptava; ni ací ni al volum II (41-45), on transcrivia les lectures de *N* i de *A* senceres, ambdues amb *e*, i assenyalava com a únic per a la variant amb *a* el ms. *K*.

L'última antologia ausiasmarquiana important és la de Francesc Gómez i Josep Pujol; una obra encomiable, que recomane amb entusiasme als meus alumnes. Aquests editors, però, també retornen a la lectura verbal del passatge: «dobla's l'afany après d'un poc repòs» (Gómez & Pujol 2008: 99).

Se'ls ha d'agrair, això sí, que siguin ells qui per primera vegada presenten alguna explicació a l'opció triada. En nota (*ibid.*) llegim: «La lectura *doble és* que proposen altres editors no es documenta en March, i molt poc en textos medievals».

Una remarca així mereixeria, d'aquests savis i bons investigadors, una formulació més clara, ja que l'enunciat resulta ambigu. La lectura que no es documentaria en March seria *doble és*? O bé l'ús adjectiu de *doble* com a numeral multiplicatiu? Em permetran, doncs, aquests bons col·legues que raone la meua reticència a la interpretació verbal i el meu favor de l'adjectiva.

Certament, dins l'obra d'Ausiàs March, l'exacta seqüència *doble és* sols apareix en aquest poema; però March no està obligat a repetir-se. Si l'objecció és a l'ús adjectiu de *doble*, aquest ús apareix també al poema 104, v. 65: «*Doble animal és l'hom, i els altres, simples*» («*Dobl·animal és l'om, y els altres simples*», Bohigas 2000: 346). Fixeu-vos en l'ús adjectiu de *doble* dins una oració copulativa, ací; el mateix ús que *doble és* al poema 1.

És realment inusual *doble* com a adjectiu, a l'edat mitjana? La resposta no pot ser sinó negativa. Tant el *DCTA* com el *CICA* aporten una gran quantitat de testimonis d'aquest ús.

El *DCTA* ofereix 21 resultats per a *doble*, dels quals són adjectius numerals multiplicatius els vuit següents (sis dels quals, curiosament, procedents del *Tirant*):

- 4.231.01.21.03 r*uene*n* los solaços a=les persones enamorades ab *doble poder* combate*n*t
a=la sollicitut tenebrosa Tb
- 4.291.06.08.06 no=us he poguts p*re*miar al plaer meu *me és doble pena*: p*er*ò partiu-
vos tots los me*us* bé*n Tb
- 039.05.07 al exemplis que preïcamens. E moltes vegades se fa *doble adjutori* en lo
coratge del oïdor, en los exe SG (*Diàlegs de Sant Gregori*)
- 055.0033.07 ho enten pus manifestament per ço cor hi es fet *doble retornament*. A l'altre
dia après la missa BQ
- 4.261.02.15.05 e*n*sant-me dar spay de ta*n* penada vida mos mals *doble dolor* pendrie*n*.
No tardà la Emperadriu ab Tb
- 4.243.02.03.07 e de v*ost*ra excel·lència no sia desamat me porta *doble pena*. Car altri
no=u pot se*n*tir sinó yo.Tb
- 4.143.04.42.02 n*a opinió car dich q*ue* d'açí aua*n*t se*n*tiràs *doble treball* més que
en lo passat e te 'n Tb

4.373.02.16.01 obrellit d*e* dones: e de donzelles me socorregué: *doble pena* fóra stada la mia. E trobant-me tan Tb

Per la seua banda, el CICA ofereix, en aquest cas, 164 resultats per a *doble*; dels quals, com a mínim, els quinze que lliste a continuació presenten *doble* amb aquesta funció adjectiva:

- XIIIbORB Crònica [B. Desclo... fos en les galees. Sí que en cascuna galea avia *doble armament* de sobre_salens e de bones armes; per què éls
- XIIIbOR:SC Vides de Sants Ros... e de l' altre que és de perdiment [e] de *doble bé*: so és de bé en present, lo qual és
- XIIIbOR:SC Vides de Sants Ros... riqueses són coses de trebayl, que és en perdiment de *doble mal*: so és de mal en present, lo qual és
- XIIIbOR:SC Vides de Sants Ros... so cor [és], complit lo tems d'aquest món, [co]nseguirem *doble vestiment[s]* de glòria. Autra raysó per què fo establida Septuagèsima
- XIVaOR:SC Diàlegs [St. Grego... terra celestial exemplis que preïcaments. E moltes vegades se *fadoble adjutori*, en lo coratge del oýdor, en los exemplis dels
- XIVaOCF Furs de València pena quadruplada si:l furt serà manifest o ab *penadoble*, si no serà manifest, si ha de què ho pusca
- XIVbOR:SH Cànon d'Avicenna la accesió de cada dia, pots conéixer que és *terçana doble*. E tothom que guarda la terçana les accessions haurà més
- XVa OR:CA Decameró (1 part) De què totes les dones qui aquí eren vengudes de *doble pietat* començaren lo plant, molt major que d' abans no
- XVaORC Tractat de Confess... de làgremes», on com diu, plorant ha plorat és manifestat *doble plor*. Mas altre rahó és per què lo penident contritiu
- XVaOC:NOC Sermons [St. Vicen... llaurar ab los bous, axí en quiscun seny corporal és *doble*, ut patet in auribus, etc. E per ço tals, com
- XVbOC:VA Proses mitològiques... estima són les forces de l' ànima les quals, ab *doble poder*, en los vells reposen. E, si algú te ha
- XVbCATA Curial e Güelfa no-m conquista, roman vençut, e axí és a ell *doble treball* més que a mi; la segona, que tench Déus
- XVbCATA Curial e Güelfa havent esguart rahonable que qui la honor stranya defèn, ab*doble cor* defendrà la pròpria. Pensa que seràs devant molts reys
- XVbOC:VJ Lo somni de Johan... no y ha-er vist que los vells han menester *doble stipendi*, hí tantost dien Fe me rendi. mas no de

Hem comprovat a bastament, doncs, que l'ús adjectiu del numeral multiplicatiu *doble* és molt natural en el català des d'almenys el segle XIII. Això em convenç que no caben escrúpols lingüístics a l'hora d'acceptar la interpretació introduïda per Joan Fuster, *doble és l'afany*.

A part de l'ús multiplicatiu adjectiu, la resta de casos de *doble* que presenten les dues bases de dades vistes es reparteix entre:

- (a) Diferents formes verbals de *doblar*, tant pronominals com no pronominals.
- (b) L'ús substantivat del multiplicatiu, molt habitual en textos legislatius: *lo doble*.

(c) Una altra expressió multiplicativa, freqüentíssima, i per tant digna de ser remarcada: *en doble*, significat 'multiplicat per dos', com en aquests exemples:

DCTA:

o83.05.07 totstempis l'orde següent era major e pus ample *en doble* que lo precedent.

E per aquesta manera pujà DC (*Dotzè del Crestià*)

106.12.13 son temps en aytals coses, car hom grosser *en doble* ha mester major temps a procurar-sa prudènci (*Dotzé del Cestià*)

1.22.04.24 bou o sia assa o sia ovella, restituesca-ho *en doble*. 5 E si algú guastarà camp o vinya ab (Bíblia Peiresc)

1.39.15.13 feren 51c sobre lo hosen cadenes d'aur net *en doble*, 16 e II ganxos que tenían II anells (Bíblia Peiresc)

CICA:

XIIIbOC: NOF Costums de Tortosa coses, lo seynor d' aqueles bèsties deu ésser condepnat *en doble* a restituir e emenar de so que les coses valran

Acabe ja; i vull acabar explicitant el que està esdevenint obvi en la nostra rutina investigadora, però que abans no ho era: aquest treball no s'hauria pogut realitzar tan exhaustivament en l'era anterior a Internet. Tant la cerca en les excel·lents bases DCTA i CICA, com la cerca en Archive.org i Google Books han estat fonamentals per a ajudar-me a trobar abundància de testimonis dels casos tractats.

El suport a les eines digitals, de les quals el nostre homenatjat Curt Wittlin en va ser pioner (*vid.* Cantavella 2014: 164 i 166) és cabdal per a la recerca; però encara més —i el poder executiu n'hauria de ser més conscient, en aquests temps difícils— per a la recerca en una àrea minoritzada com la nostra.

ROSANNA CANTAVELLA
Universitat de València

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ARCHER, Robert, ed. (1997), *Ausiàs March, Obra completa*, Barcelona, Barcanova, 2 vol.
- (1989), *Ausiàs March, Cinquanta-vuit poemes*, Barcelona, Edicions 62.
- Bíblia de Montserrat* (2009), *La Bíblia*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- BOFARULL Y MASCARÓ, Próspero de, ed. (1857), «Carta de Sant Bernat a sa germana, traduïda per Antoni Canals», dins *Colección de documentos inéditos del Archivo de la Corona de Aragón*, vol. XIII: *Documentos literarios en antigua lengua catalana: siglos XIV y XV*, Barcelona, Imprenta del Archivo, pp. 415-652. [<http://tinyurl.com/q9bxuga>]
- BOHIGAS, Pere, ed. (1952), *Ausiàs March Poesies*, vol. II, Barcelona, Editorial Barcino.

- (2000) Ausiàs March *Poesies*, Barcelona, Editorial Barcino.
- BOVÉ Y SALVADOR, Salvador (1895), *Institucions de Catalunya: les Corts, la Diputació, lo Concell de Cent, los gremis y'l Consolat de Mar*, Barcelona, La Catalana.
- CANTAVELLA, Rosanna, ed. (2013), *El Facet, una ars amandi medieval*, Barcelona/València, Publicacions de l'Abadia de Montserrat / Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana.
- (2014), «Producción y difusión digitales de las Humanidades no vanguardistas en el siglo xx: el ejemplo de la filología catalana medieval», dins A. Baraibar (ed.), *Visibilidad y divulgación de la investigación desde las Humanidades digitales: experiencias y proyectos*, Pamplona, Universidad de Navarra, pp. 161-69. [<http://roderic.uv.es/handle/10550/34514>]
- CICA = Torruella, Joan, Pérez Saldanya, Manel i Martines, Josep (eds.), *Corpus Informatitzat del Català Antic*. [<http://www.cica.cat>], consulta del 28 de novembre de 2014.]
- DCVB = Alcover, Antoni M. & Francesc de Borja Moll (1930-1962), *Diccionari català-valencià-balear*, Palma de Mallorca, Moll, 10 vol. [<http://dcvb.iecat.net/>]
- DECLC = Coromines, Joan (1980-91), *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, Barcelona, Curial, 9 vol.
- DTCA = *Diccionari de Textos Catalanas Antics*. [Homepage of Universitat de Barcelona / Centre de Documentació Ramon Llull. <<http://www.ub.edu/diccionari-dtca/>>, consulta del 28 de novembre de 2014.]
- ESCARTÍ, Vicent J., ed. (1993), Ausiàs March, *Poesies*, València, Alfons el Magnànim. [Segona edició, 2010.]
- FERRATÉ, Joan, ed. (1979), *Les poesies d'Ausiàs March*, Barcelona, Quaderns Crema.
- FUSTER, Joan, ed. (1959), Ausiàs March, *Antologia poètica*, Barcelona, Selecta.
- GAMBINO, Francesca & Speranza CERULLO (2009), *Salutz d'amor: edizione critica del corpus occitanico*, Roma, Salerno.
- GÓMEZ, Francesc-J. & Josep PUJOL, eds. (2008), Ausiàs March, *Per haver d'amor vida: antologia comentada*, Barcelona, Barcino.
- Llibre dels quatre senyals* (1634), *Llibre dels quatre senyals del General de Catalunya: contenint diversos capitols de cort, ordinations, declaracions, privilegis, y cartas reals fahents per lo dit General*, Barcelona, Hieronym Margarit.
- LÓPEZ BULLA, Josep Lluís (2002), «Intervenció oral reportada en «Proposició de llei de modificació de la Llei 6/1984, del 5 de març, de la Sindicatura de Comptes de Catalunya (tram. 202-00137/06)», *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya*, 17/04/2002, sèrie P, núm., 84, 16, col. 2. [<http://www.parlament.cat/activitat/dspcp/06po84.pdf>]
- MIQUEL Y PLANAS, Ramon, ed. (1916-18), Isabel de Villena, *Llibre anomenat Vita Christi*, Barcelona, Biblioteca Catalana, 3 vol.
- PAGÈS, Amadeu, ed. (1912-14), *Obres d'Auzias March*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2 vol.

- RODRÍGUEZ-CASTELLÓ, Manuel, ed. (1998), *Ausiàs March, 35 poemes d'amor*, València, Tàndem.
- RUBIO VELA, Agustín, ed. (2003), *Epistolari de la València medieval*, València/Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat / Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana, 2 vol.
- TRÉTON, Rodrigue, ed. (2009), *El Llibre de les monedes de Barcelona i dels florins d'or d'Aragó: compilació redactada per Jaume Garcia, Arxiver Reial de Barcelona, per a ús de la seca de Perpinyà*, Barcelona, Fundació Noguera.
- VENTURA, Simone, ed. (2010), *Cultura enciclopèdica nell'Occitania dei trovatori: il libro XV dell'«Elucidari de las propietatz de totas res naturals»*, Firenze, Sismel-Il Galluzzo.
- YSERN, Josep-Antoni, ed. (2004), *Recull d'exemples i miracles ordenat per alfabet*, Barcelona, Barcino, 2 vol.

ÍNDIX GENERAL

LOLA BADIA, EMILI CASANOVA & ALBERT HAUF, Pròleg.....	7
AUGUST BOVER I FONT, Curt J. Wittlin, nota biogràfica i bibliogràfica...	9
JULIO TORRES-RECINOS, Curt Wittlin: erudición, trabajo y calor humano...	29
RAFAEL ALEMANY FERRER, Els elements d'articulació interna en les proses mitològiques de Joan Roís de Corella	33
LOLA BADIA & JAUME TORRÓ, Ambient internacional i cultura de cort al <i>Curial e Güelfa</i> : primer suplement a l'edició de Quaderns Crema 2011	51
LLUÍS BRINES, Eiximenis i la ciència.....	67
LLUÍS CABRÉ & JAUME TORRÓ, La data de naixement de Bernat Metge i d'Andreu Febrer, notaris i escriptors	81
ROSANNA CANTAVELLA, Expressions multiplicatives en textos catalans medievals	87
ANTÒNIA CARRÉ, La traducció catalana abreujada del <i>Regiment de sanitat</i> d'Arnau de Vilanova és un abreujament de la traducció de Berenguer Sarriera?.....	103
EMILI CASANOVA, <i>La xàvega dels notaris de 1604</i> : edició i estudi	117
PETER COCOZZELLA, Ekphrasis and the Mirrored Image: The Allegory of Despair in <i>La noche</i> by Francesc Moner, a Catalan Writer of the Late Fifteenth Century	137
GERMÀ COLÓN DOMÈNECH, Entre la llengua i la història: Lluís Revest, valencià exemplar.....	157
MARIA CONCA & JOSEP GUIA, Edicions i paratextos d'obres de finals del segle xv.....	167
MARINELA GARCIA SEMPÈRE, Consideracions al voltant de la transmissió impresa de les obres dels escriptors del segle xv; sobre Miquel Ortigues	189

JOSEPH GULSOY, L'expressió « <i>mo e issa</i> » en la <i>Divina Comèdia</i>	203
ALBERT HAUF, La solució a un enigma: L' <i>Speculum Animae</i> (SA) i L' <i>Ars vitae contemplativae</i> (AV).....	221
LLÚCIA MARTÍN PASCUAL, El <i>Llibre del Tresor</i> , compendi de sabers medievals sobre filosofia natural.....	237
TOMÀS MARTÍNEZ ROMERO, <i>Encontre d'amor</i> : un poema de Joan Escrivà al <i>Jardinet d'orats</i>	257
MONTSERRAT PIERA, «E deya que açò devia sobiranament esquivar dona d'orde»: Francesc Eiximenis i les monges a <i>Lo llibre de les dones</i>	271
JOSEP PUJOL, Dues notes sobre la circulació catalana de textos artúrics francesos: el <i>Cligès</i> de Chrétien de Troyes (1410) i <i>La Mort Artu</i> (1319).....	289
XAVIER RENEDO, Idees i prejudicis d'Eiximenis sobre la poesia.....	301
JAUME RIERA I SANS, Un nou manuscrit i una versió aragonesa del «Cercapou».....	323
JOSEP E. RUBIO, Alguns apunts sobre Salzinger com a traductor de Llull.....	333
BEATRICE SCHMID, La semàntica del verb <i>entendre</i> al <i>Dotzè llibre</i> <i>del crestià</i>	341
JILL WEBSTER, Una mirada al tractament dels marginats i mal adaptats en el Regne de València entre 1350 i 1450.....	353
Índex general.....	385

TABULA GRATULATORIA

Archer, Robert
Àrea de Filoloxía Románica, Universidade de Santiago de Compostela
Avenza, Gemma
Beltrami, Pietro
Bonner, Anthony
Cabré, Miriam
Casanelas, Pere
Coccozzella, Peter
Ferrando, Antoni
Gispert-Saüch, Pilar
Martí, Sadurní
Martos, Josep Lluís
Lleal, Coloma
Massip, Maria Àngels
Mérida, Rafael
Moran, Josep
NACS
Perea-Rodríguez, Òscar
Rasico, Philip
Ratcliffe, Marjorie
Reial Acadèmia de Bones lletres de Barcelona
Ribera Llopis, Juan Miguel
Santanach, Joan
Schib, Gret
Soler, Albert
Taula de Filologia Valenciana
Valero Rubio, Lluís
Vidal Tibbits, Mercedes
Vila Granero, Josep Carles
Wheeler, Max W.